ЁШЛАРГА ОИД ДАВЛАТ СИЁСАТИ ВА МИЛЛИЙ ТАЪЛИМ-ТАРБИЯ

Баҳодир Раҳмонов

Фалсафа фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD),

ЕМУ "Ижтимоий фанлар" кафедраси доценти

Аннотация. Мақолада Янги Ўзбекистон стратегиясида белгиланган мақсадлар юзасидан ёшлар сиёсати бўйича қабул қилинган қонун, фармон, қарор, Концепция ва дастурларда ёшларни маънавий ривожлантиришнинг ҳуқуқий асослари, таълим тизимидаги ислоҳотлар ва ёшларга берилаётган имтиёзлар ҳамда Учинчи Ренессанс пойдеворини қуришда ёшларнинг ўрни тадқиқ этилган.

Калит сўзлар: *ёшлар сиёсати, ёшлар маънавияти, ёшлар тарбияси, таълим тизими, Янги Ўзбекистон стратегияси, Учинчи Ренессанс, миллий ғоя.*

Аннотация. В статье исследуются правовые основы духовного развития молодежи в законе, указах, постановлениях, концепциях и программах, принятых по вопросам молодежной политики, о целях, изложенных в новой стратегии Узбекистана, реформах в системе образования и льготах, предоставляемых молодежи, роли молодежи в построении фундамент третьего "Возрождение".

Ключевые слова: *молодежная политика, духовность молодежи, воспитание молодежи, система образования, новая стратегия Узбекистана, третье возрождение, национальная идея.*

Abstract. The article examines the legal foundations of the spiritual development of youth in the law, decrees, resolutions, concepts and programs adopted on youth policy, the goals set out in the new strategy of Uzbekistan, reforms in the education system and benefits provided to youth, the role of youth in building the foundation of the third "Renaissance".

Keywords: *youth policy, youth spirituality, youth education, education system,*

new strategy of Uzbekistan, third renaissance, national idea.

Таълим-тарбия барча даврларда ҳам инсоният олдида ҳал этилиши зарур бўлган энг муҳим долзарб вазифа бўлиб турган. Шунингдек, у одамларнинг амал қилиб келаётган тажрибалари, ютуқлари, урф-одатлари ва анъаналари асосида ташкил қилинган. Яъни, таълим-тарбияга доир шаклланган урф-одатларимиз, боқий анъаналаримиз кўп. Бугунги кунда ҳам улардан ёшларни тарбиялашда кенг фойдаланиш мақсадга мувофиқдир.

Оилада, мактабда, меҳнат жамоасида, маҳаллада олиб бориладиган ахлоқий тарбия жамоатчилик фикрининг кучи, оммавий ахборот воситалари, руҳонийларнинг обрў-эътибори ҳамма-ҳаммаси одамларимизда қонун бузилиши билан боғлиқ ҳар қандай ҳатти-ҳаракатларга нисбатан барқарор қаршиликни шакллантиришга қаратилмоғи лозим. Оила ёшларга ҳуқуқий тарбия беришда ва таълим тизимининг бошланғич нуқтаси ҳисобланади. Оиладаги муҳит фарзандлар ва ота-оналар ўртасидаги, ўзаро муносабат, шаклланган тарбия тизими болаларда ҳуқуқга бўлган дастлабки қарашларни шакллантиришда муҳим омил бўлиб хизмат қилади.

Билимлар ва ахборотлар ҳажмининг кўпайиши одамлар дунёқарашининг кенгайиши ва маънавиятининг юксалишига туртки бўлиши шубҳасиз. Айни пайтда, тинимсиз ва тизимсиз келаётган хабарлар ичидан ҳаққоний, объектив ва фойдали маълумотларни ажрата олиш қобилиятини шакллантириш жуда муҳим вазифа бўлиб боради. Умуман таълим-тарбиянинг миллий моделига кўра, таълим тизимини янгилаш – табиий равишда миллий меросимизни ўрганиш ва уни педагогик тафаккур истеъмолига олиб кириш заруриятини вужудга келтирмоқда.

Миллий меросимизнинг ғоявий негизи – шахс тарбияси, унинг маънавий эҳтиёжларига даъвогар бўлган омилларни ўрганишдан иборат бўлиб келган, ушбу муаммо ҳозирда ҳам жамиятимизда олиб борилаётган сиёсатда энг муҳим

масалалардан бири сифатида намоён бўлмоқда. Таълим жараёни дунё бўйича турли мамлакатларнинг яқинлашуви, том маънода глобал, инсоният цивилизацияси тақдири учун ҳал этувчи аҳамиятга эга бўлган кўплаб омиллар билан белгиланади. Бу омиллар орасида юзага келган умумий ва миллий ўзига хосликлар алоҳида аҳамиятга эга.

Таълимнинг ноёб имкониятлари ҳозир нафақат инсон ақлини янги тезкор имкониятлар билан қуроллантириш, балки унинг онгини қайта қуриш билан боғлиқ. Инсоният цивилизацияси ривожининг янги босқичи инсоннинг шаклланиш жараёни, шахсий фазилатлар, ҳаётий мақсадлар ва қадриятлар ҳақидаги тасаввурларини ўзгартиради. Ўсиб келаётган ёш авлод учун таълим тизими сифат жиҳатдан янгича талаблар қўяди.

Таълим-тарбия тизимини такомиллаштириш ўз навбатида бу соҳада янги, замонавий, илғор педагогик технологияларни изчил жорий этишга кўп жиҳатдан боғлиқ. Таълим самарадорлиги ўқувчи бу жараёнда қай даражада фаол қатнашаётганлиги билан белгиланишини ҳисобга олган холда янги ўқитиш услублари, шакллари таълим олувчиларга мустақил фикрлаш, ижодий ёндашиш учун имконият яратади.

Шуни алоҳида таъкидлаш керак-ки, миллий таълим-тарбия модели концепциясининг мазмуни миллий турмуш тарзи ва маънавий-ахлоқий анъаналари билан боғликдир. Шу боисдан ҳам республикамиз жамиятшунос олимлари файласуфлар, таълим-тарбия тизимида миллий моделининг асосий хусусиятларини таҳлил этаётганда кўпроқ унинг миллий тарбиядаги ўрни ҳамда аҳамиятини очиб беришга ҳаракат қилишмоқда.

Маълумки, миллий таълим-тарбия моделнинг бош мақсади комил инсонни тарбиялашдир. Ушбу масалада ҳам республикамиз олимлари ўзига хос концепцияларни илгари сурдилар. Маънавий баркамол инсон ақл-идрок асосида ҳаракат қилади. Ватанига, халқи ва миллатига содиқ бўлиш ҳам маданиятлилик,

маънавийлик, баркамоллик, ахлоқий поклик белгиларидан ҳисобланади. Ростгўйлик, ҳаёли бўлиш каби энг улуғ фазилатлар бирлашсагина, у комил инсон бўлиб етишади. [2]

Юқори малакали мутахассис олим, меъмор, санъаткор, ҳарбий ходим бўлиш баркамолликни англатмайди, инсон камолотга етиш учун зарур ҳаёт мактабини ўташи, иймон-эътиқод йўлига кириш талаб этилади. [3] Комилликнинг шакллантиришда кўпроқ ўзимизга мос шарқона маданий-маънавий анъаналар, унинг ўзига хослиги, афзалликларига оид адабиётларни чоп этиш, тарғиб қилиш мақсадга мувофиқдир.

Ёшларда ахлоқий маданиятни оширишда оиланинг, маҳалланинг, оммавий ахборот воситаларининг, давлат ва нодавлат жамоат ташкилотларининг ўрни беқиёсдир. Демак ахлоқий маданиятни шакллантиришда миллий ғоя руҳида суғорилган ёшлар бугунги ва эртанги порлоқ келажагимизнинг асосини ташкил қилиши шубҳасиздир. Мафкуравий курашлар кучайган бугунги кунда ёшлар қалбида она-Ватанимизга, бой тарихимизга, миллий қадриятларимизга, миллатнинг ўлмас руҳи бўлган она тилимизга, ота-боболаримиздан мерос муқаддас динга соғлом муносабатни қарор топтиришимиз, уларнинг мафкуравий иммунитетини шакллантиришимиз мақсадга мувофиқдир.

Ёшларимизнинг маънавияти юксалишида ва уларни миллий руҳида тарбиялашда миллий ғоя муҳим аҳамият касб этади. Бугун янги ҳаёт қуриш, ривожланган давлатлар қаторига чиқиш йўлида дадил бораётган мамлакатимизда ҳам миллий ғоя масаласи жуда муҳим аҳамиятга эга. Миллий ғоя эзгуликка таянар экан, бузғунчи мафкурага қарши курашишда аниқ мақсадга қаратилган тарғибот ишларини ташкил этиш масаласи долзарблашиб бораверади.

Халқаро терроризм, экстремизм ва радикализмга қарши кураш дунё мамлакатларини бирлаштирадиган асосий омил бўлди. XXI асрнинг ушбу иллатига қарши жаҳон ҳамжамиятининг курашини Ўзбекистон қўллаб-

қувватлади. Ўзбекистон фақат терроризмнинг ташқи кўринишларига, бегуноҳ одамларни гаровга оладиган, портлатадиган ва ўлдирадиганларга қарши курашиш билангина уни бартараф этиб бўлмаслигини, аввало унинг бирламчи манбаларига қарши курашиш кераклигини, яъни, ислом динини сиёсатга айлантираётган, террорчилик мафкурасини яратаётган радикал ва экстремистик марказларнинг, биринчи навбатда, ёшлар онгини заҳарлаб, зомбига айлантириб, улардан террорчилар тайёрлаш бўйича конвейер ташкил этаётган, халифалик тузишдек турли хом-хаёлларни амалга оширишга уринаётган кучларнинг илдизини қирқиб ташлаш керак, деб таъкидлаган.

Тарихан боланинг таълим-тарбиясига жуда нозик ва жиддий масала сифатида алоҳида эътибор қаратилган. Бу орқали юртнинг келажакдаги иқтисодий, сиёсий, ижтимоий, маданий ва маънавий тараққиётига замин яратилган. Президентимиз Шарқ донишмандларининг “Энг катта бойлик бу – ақл-заковат ва илм, энг катта мерос бу – яхши тарбия, энг катта қашшоқлик бу – билимсизликдир!” деган ҳикматли сўзларини келтириб, замонавий билимларни ўзлаштириш, чинакам маърифат ва юксак маданият эгаси бўлиш узлуксиз ҳаётий эҳтиёжга айланиб бораётганини, нафақат ёшлар, балки бутун жамиятимиз аъзоларининг билими, савиясини ошириш учун, аввало, илм-маърифат, юксак маънавият кераклигини, илм йўқ жойда қолоқлик, жаҳолат ва албатта, тўғри йўлдан адашиш ҳолатлари кузатилишини таъкидлаганида юз карра ҳақ эди.

Янги Ўзбекистон стратегиясида ёшларни маънавий камол топишининг ҳуқуқий асослари белгилаб берилган. 2030 йилгача аҳолини ижтимоий ҳимоя қилиш Миллий стратегияси лойиҳасини ишлаб чиқишга Халқаро меҳнат ташкилоти, ЮНИСЕФ, БМТнинг Тараққиёт дастури ва Жаҳон банкининг етакчи мутахассислари жалб этилди. Фармойишда кўзда тутилган чора-тадбирлар БМТнинг Барқарор ривожланиш мақсадлари ижтимоий ҳимояни кучайтириш ҳамда ёшларни тўлиқ, фойдали ва муносиб иш билан таъминлашга қаратилган.

БМТнинг Болалар фонди (ЮНИСЕФ) Ўзбекистонда қизларнинг таълим олиши, ёш аёлларга эса иш билан таъминланишда тенг имкониятлар яратиш ҳамда уларнинг ҳуқуқ ва имкониятларини кенгайтиришга инвестиция киритишга чақирди. Ташкилотнинг “Ўзбекистон ёшлари: чақириқлар ва истиқболлар” мавзусида чоп этилган ҳисоботда қизлар ва ёш аёлларда интернет орқали маълумот олишда тўсиқлар борлиги қайд этилган. Бу муаммоларнинг ечимини Ўзбекистон Президенти Ш.Мирзиёев ўз нутқида кўрсатди: “...хотин-қизларимизнинг бандлигини таъминлаш, давлат ва жамият бошқарувидаги ўрни ва нуфузини янада ошириш, уларнинг ўз салоҳиятини намоён этишлари учун шароитларни кенгайтириш, гендер тенглик, оила, оналик ва болаликни ҳимоя қилиш борасидаги ишларимизни янги босқичга кўтариш мақсадида Миллий дастур қабул қиламиз”. [4]

Ёшларни маънавий юксалтириш масаласи Ёшларга оид давлат сиёсати доирасида, Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.Мирзиёевнинг асарлари ва нутқларида, 2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналишлари бўйича Ҳаракатлар Стратегиясида, 2020 йилда қабул қилинган «Таълим тўғрисида»ги қонунда, 2020-2021 ўқув йилида Ўзбекистон Республикасининг олий таълим муассасаларига ўқишга қабул қилишнинг давлат буюртмаси параметрлари тўғрисида” Президент қарорида, Янги Ўзбекистоннинг 2022–2026 йилларга мўлжалланган тараққиёт стратегиясида, Ўзбекистон Республикаси Президенти 2023 йил 11 сентябрда имзолаган фармони билан тасдиқланган “Ўзбекистон–2030” стратегиясида, Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг 2021 йили нашр қилинган “Янги Ўзбекистон стратегияси” номли китобида ҳамда 2024 йили нашр қилинган “Ҳозирги замон ва Янги Ўзбекистон” номли кенг қамровли, фундаментал асарида, шунингдек Қабул қилинган фармон, қарор, Концепция ва дастурларда ишлаб чиқилди ва ушбу ҳужжатлар ёшларни

маънавий ривожлантиришнинг ҳуқуқий асослари бўйича манба ва методология ҳисобланади.

2017 – 2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича тасдиқланган Ҳаракатлар стратегиясининг “Ижтимоий соҳани ривожлантиришнинг устувор йўналишлари” деб номланган тўртинчи йўналиши: Таълим ва фан соҳасини ривожлантириш; Ёшларга оид давлат сиёсатини такомиллаштириш масалаларини қамраб олди. [5]

Хусусан, 2020 йилда қабул қилинган Ўзбекистон Республикаси «Таълим тўғрисида»ги қонуни [6] ушбу соҳа тараққиётида, ёшларимиз замонавий билимларни эгаллаш учун зарур ҳуқуқий база бўлди. Ушбу қонун натижасида кейинги 5 йилда олий таълимга қабул квотаси 3 баробар оширилиб, йилига 182 минг нафар ёш учун талаба бўлиш имконияти яратилди. Бу умумий қамров 28 фоизга етди деганидир. Ваҳоланки, аввал олий таълимда 100 нафар боладан фақатгина 9 нафарида ўқишга имконият бор эди. Хорижий олий таълим ташкилотлари сони икки баробар ошди. Буюк Британия, Италия, Ҳиндистон, Жанубий Корея, Сингапур, Россия, Латвия давлатларининг олий ўқув юртларининг филлиаллари фаолият олиб бормоқда.

2021 йилдан 8 минг талабага мўлжалланган Янги Ўзбекистон университети фаолият бошлади. Мамлакатда таълим соҳасидаги ислоҳотлар дунё ҳамжамияти томонидан эътироф этилмоқда. Жумладан, World Population Review томонидан 2021 йилда энг саводли мамлакатлар рейтингини тузиш учун 154 мамлакатдаги ҳолатни таҳлил қилган. Рейтингга кўра Ўзбекистон саводхонлиги 100 фоизни ташкил қилган 4 та мамлакатлардан биридир. «Эл-юрт умиди» жамғармаси орқали етакчи хорижий ОТМларга магистратура ва докторантурага ўқишга юбориладиган ёшлар сони 5 баробарга оширилди. Ёшлар учун олий таълимдан кейинги таълим олиш учун шароит яратиш мақсадида 2021 йилда илм-фан соҳасида олийгоҳлар ва илмий ташкилотлардаги докторантлар сони 2017 йилга

нисбатан 3 баробарга оширилади (4,5 минг нафарга етади). 2022 йилдан бошлаб ҳар йили бу рақамни 50 фоизга ошириб бориш белгиланди.

Қабул қилинган фармон, қарор, Концепция ва дастурлар таълим соҳасидаги давлат сиёсати бола туғилганидан 30 ёшгача уни қўллаб-қувватлайдиган тизим шаклланишига асос бўлди. Инглиз тилида “Life-long learning” бирикмаси билим олишда тўхтамаслик талабини ўзида ифодалайди. Давлат сиёсатининг ҳуқуқий асослари мустаҳкамланиб, Ёшлар масалалари бўйича республика идоралараро кенгаши тузилди. Ўзбекистон Ёшлар иттифоқи ташкил этилиб, 30 июнь Ёшлар куни деб эълон қилинди. Ёшлар иттифоқи негизида Ёшлар ишлари агентлиги тузилди**.** Жойларда 8 нафар ёшлар ҳоким ўринбосари этиб тайинланди. Олий Мажлис Қонунчилик палатаси депутатлигига 9 нафар йигит-қиз сайланди, маҳаллий кенгашларнинг 10 фоизини ёшлар ташкил этади.

Президент Ш.Мирзиёев 2021 йилни “Ёшларни қўллаб-қувватлаш ва аҳоли саломатлигини мустаҳкамлаш йили” деб эълон қилди. Ёшлар муаммолари давлат сиёсатининг устувор йўналишига айланди. Президентнинг 2020 йил 29 декабрдаги Мурожаатномасида, бола 30 ёшгача давлат томонидан қўллаб-қувватланиши белгиланди, 30 ёшдан кейин давлат сиёсатининг, ижтимоий ҳаётнинг субъекти, яъни жамиятнинг ҳал қилувчи кучига айланади.

Жаҳон миқёсидаги мураккаб жараёнларни ва Ўзбекистон босиб ўтган тараққиёт натижаларини чуқур таҳлил қилган ҳолда ислоҳотларнинг устувор йўналишларини белгилаб олиш мақсадида Янги Ўзбекистоннинг 2022–2026 йилларга мўлжалланган тараққиёт стратегияси лойиҳаси ишлаб чиқилди. Мамлакатда туб ислоҳотларни ўтказиш жараёнида катта тажриба орттирилди. Халқнинг ислоҳотларга бўлган ишончи ортди ва иштироки кўлами кенгайди. Бу эса ўз навбатида мамлакат ривожига қаратилган янги режа ва дастурларни амалга ошириш учун янги имкониятлар яратди. Шундай вазиятда мамлакатнинг

самарали ички ва ташқи сиёсат йўлини ишлаб чиқишда Президент Ш.Мирзиёев қуйидаги муҳим ва долзарб масалаларини назарда тутиш зарурлигига эътибор қаратди:

Биринчидан, бугунги кунда мамлакат аҳолиси 35 миллиондан ошди, 2026 йилга бориб эса, 38 миллиондан кўпроқ бўлиши кутилмоқда. Бу эса Ўзбекистон жаҳонда аҳоли сони бўйича 37-ўринга чиқиб, Польша, Канада, Саудия Арабистони каби давлатлар аҳолисидан ҳам ошишини англатади.

Иккинчидан, аҳолининг қарийб 55 фоизини ёшлар ташкил этади ва ҳар йили меҳнат бозорига камида 600 минг ёшлар кириб келмоқда. Бундай демографик ўсиш ҳам имконият, ҳам жуда катта масъулият демакдир.

Ўзбекистон аҳолисининг ўсиш темплари, хусусан аҳолининг ярмидан кўпи ёшлар бўлиши, уларга муносиб шароит қилиб бериш учун барқарор иқтисодиёт, хавфсиз давлат, самарали бошқарув, ижтимоий кафолатлар бўлиши лозим. Ўзбекистон аҳолиси 2040 йилга бориб 50 миллионга етиши, унинг ярмидан кўпи ёшлар бўлиши эътиборга олинса, уларга муносиб шароит қилиб бериш учун барқарор иқтисодиёт, хавфсиз давлат, самарали бошқарув, ижтимоий кафолатлар бўлиши лозим. Буларнинг барчаси учун ҳуқуқий пойдевор Янги таҳрирдаги Ўзбекистон Конституциясининг қабул қилинишига асос бўлди.

Конституцияда давлатнинг ижтимоий соҳадаги мажбуриятлари билан боғлиқ Конституциядаги нормалар 3 баробар кўпайтирилди. Аҳолининг бепул тиббий хизматлардан фойдаланиши, аҳоли саломатлигини асраш билан боғлиқ нормалар 4 баробар оширилди. Таълим олиш ҳуқуқи ва имконияти кенгайтирилди, ўқитувчилар алоҳида конституциявий мақомга эга бўлди. Таълим ва илм-фанга оид нормалар қарийб 2 баробарга оширилди. Фуқароларнинг олий таълим муассасаларида давлат гранти ҳисобидан ўқиш ҳуқуқи белгилаб қўйилди. Ногиронлиги бор фарзандларга таълим олиши учун барча шароитларни яратиш кўзда тутилди. Давлат оиланинг тўлақонли

ривожланиши учун ижтимоий, иқтисодий, ҳуқуқий ва бошқа шарт-шароитлар яратиши конституциявий мустаҳкамланди. Энди фарзандлар тарбияси, уларга таълим бериш, баркамол вояга етказиш ҳам ота-онанинг мажбурияти ҳисобланади.

Ёшларга оид давлат сиёсати парламент фаолиятида ҳам ўз ифодасини топмоқда. Қонунчилик палатаси ҳузуридаги Ёшлар парламенти ва Ёшлар масалалари бўйича комиссия фаолияти ёшлар билан ишлаш, уларнинг қизиқишларини ўрганиб норма ижодкорлигига жалб этиш ва қабул қилинаётган қонунларни ёш авлод орасида тарғиб этиш орқали уларнинг парламент ҳаётига дахлдорлигини ошириш. Жорий йилда Ёшлар масалалари бўйича комиссия 20 дан зиёд қонун лойиҳалари юзасидан 60 дан зиёд таклифларни масъул қўмиталарга тақдим этди. Давлат дастури доирасида жорий йилда Қонунчилик палатасида 5 марта “Очиқ эшиклар куни”, қуйи палатада ёшларнинг 19 та учрашуви ташкил этилди. Жойларда “Фракция ва ёшлар”, “Депутат ва ёшлар” мулоқотини ўтказиш орқали йигит-қизларнинг ташаббуслари қўллаб-қувватланмоқда, уларни долзарб масалаларни ҳал этишига парламент аъзолари томонидан аҳамият қаратилмоқда.

Ўзбекистон Республикаси Президенти 2023 йил 11 сентябрда имзолаган фармони билан тасдиқланган “Ўзбекистон-2030” стратегиясига кўра, республика 7 йилда даромади ўртачадан юқори давлатлар қаторига кириши, халқаро стандартларга тўлиқ жавоб берадиган таълим, тиббиёт ва ижтимоий ҳимоя тизими яратилиши, халқ хизматидаги адолатли давлат барпо этилиши керак. Стратегиядаги жами 100 та мақсад 5 та йўналишларга бўлиниб, бирничи йўналиш “Ҳар бир инсонга ўз салоҳиятини рўёбга чиқариши учун муносиб шароитларни яратиш (таълим, тиббиёт, ижтимоий ҳимоя, ёшлар сиёсати, маънавият масалалари)” [7], деб номлангани ҳам бежиз эмас.

Ҳозирги замоннинг шиддатли ва зиддиятли тараққиёт тамойилларини мураккаб ва таҳликали давр нуқтаи назаридан тушуниш, бугунги тинч ва фаровон ҳаётимизнинг қадрига етиш, келажакка катта ишонч билан қараб, Янги Ўзбекистонни барпо этиш жараёнларида онгли ва бунёдкор фуқаро сифатида муносиб иштирок этишда, янги ватанпарвар авлодни тарбиялашда Ёшларга оид давлат сиёсатининг аҳамияти беқиёсдир.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Туленов Ж., Ғофуров З. Фалсафа. Олий ўқув юртлари учун. Т., «Ўқитувчи», 1997, 294-бет.
2. Маҳкамов У. Ахлоқ-одоб сабоқлари. Т. , «Фан», 1994, 72-бет.
3. Холматова М. Оилавий муносабатлар маданияти ва соғлом авлод тарбияси. Т., «Ўзбекистон», 2000, 174-бет.
4. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Олий Мажлис палаталари қўшма мажлисидаги нутқи https://daryo.uz/k/2021/11/06/
5. 2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналишлари бўйича Ҳаракатлар Стратегияси. http://strategy.regulation.gov.uz/uz/ 2
6. Ёшларга оид давлат сиёсати самарадорлигини ошириш ва Ўзбекистон Ёшлар иттифоқи фаолиятини қўллаб-қувватлаш тўғрисида. https://lex.uz/docs/3255680
7. Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Ўзбекистон–2030» Стратегияси тўғрисида” ги 2023 йил 11 сентябрдаги ПФ-158-сонли Фармони // https://lex.uz/ru/docs/6600413